Nowe narkotyki, dopalacze.

W okresie ostatniej dekady w polskim prawodawstwie dokonano wielu przeobrażeń, m. in. wprowadzono szereg rozwiązań i procedur mających na celu zmianę podejścia do problematyki nowych narkotyków. Kluczowe znaczenie w tym zakresie miała nowelizacja Ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii, która weszła w życie dnia 21 sierpnia 2018r. (Dz. U. z 2018r. poz. 1030 ze zm.). Przywołana Ustawa z dnia 20 lipca 2018r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2018r. poz. 1490) służyła stosowaniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017 / 2101 zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1920/2006 w zakresie wymiany informacji, systemu wczesnego ostrzegania oraz procedury oceny zagrożeń w odniesieniu do nowych substancji psychoaktywnych (Dz. Urz. UE L 305 z 21. 11.2017, str. 1), a także wdrożeniu postanowienia decyzji ramowej Rady 2004/757/WSiSW z dnia 25 października 2004r. ustanawiającego minimalne przepisy określające znamiona przestępstw i kar w dziedzinie nielegalnego handlu narkotykami (Dz. Urz. UE L 335 z 11.11.2004, str. 8 oraz Dz. Urz. UE L 305 z 21.11.2017, str. 12). Przepisy te wprowadziły nowe rozwiązania, umożliwiające objęcie szeregu nowych substancji psychoaktywnych procedurą oceny zagrożeń na poziomie Unii Europejskiej oraz procedurą poddania danej substancji środkom kontroli jak również sankcjom karnym identycznym do przewidzianych w prawie krajowym wobec środków odurzających i substancji psychotropowych, a jednocześnie skróciły do 6 miesięcy okres, w którym państwa członkowskie mają obowiązek objąć przepisami krajowymi substancje wskazane przez UE.

Dokonując wpisu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych do odpowiedniego wykazu ujętego w rozporządzeniu, minister właściwy do spraw zdrowia, mając na uwadze wpływ tych substancji na zdrowie lub życie ludzi lub możliwość spowodowania szkód społecznych uwzględnia między innymi przesłanki zawarte w rekomendacji wydanej przez Zespół do spraw oceny ryzyka zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzi. Ujęcie wykazu w rozporządzeniu, którego czas niezbędny do prowadzenia prac legislacyjnych jest o wiele krótszy niż w przypadku regulacji ustawowych, należy uznać za przełomowe rozwiązanie, które umożliwia obecnie skuteczniejszą ochronę społeczeństwa przed niebezpiecznymi substancjami.

Państwowa Inspekcja Sanitarna w celu ograniczania zagrożeń zdrowia publicznego z zakresu przeciwdziałania narkomanii, na podstawie art. 4 ust.1 pkt 9a ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej z dnia 14 marca 1985 roku (Dz. U. z 2019 r. poz. 59), w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii egzekwowała przestrzeganie przepisów dotyczących zakazu wytwarzania i wprowadzania do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, które wiązały się z realizacją zadań, ujętych w celu operacyjnym nr 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 (Dz. U. poz.1492), łącząc profesjonalny system nadzoru w obszarze tzw. „nowych narkotyków" z działaniami edukacyjnymi, profilaktycznymi i szeroko rozumianą promocją zdrowia.

W roku 2019 nie zanotowano na Podkarpaciu funkcjonowania jak i prób funkcjonowania sklepów stacjonarnych

oferujących sprzedaż nowych narkotyków. Mimo trzech lat, jakie minęły od unieruchomienia na terenie naszego województwa sieci sklepów stacjonarnych oferujących sprzedaż środków zastępczych czy nowych substancji psychoaktywnych w dalszym ciągu obserwowana jest aktywność sklepów internetowych i dilerów, generujących zgłaszane przypadki podejrzeń, zatruć substancjami psychoaktywnymi.

Działania administracyjne organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej były w głównej mierze nakierowane na prowadzeniu wcześniejszych spraw oraz prowadzenia nielicznych postępowań w związku otrzymanymi podejrzeniami naruszenia ustawowego zakazu wprowadzania do obrotu środków zastępczych.

W roku 2019 organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej przejęły od Prokuratury, a następnie prowadziły jedynie 2 nowe postępowania administracyjne (37 postępowań w 2018 roku) w stosunku do osób fizycznych w związku z podejrzeniem lub stwierdzeniem naruszenia art. 44b ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2019 r. poz. 852 ze zm.).

W przypadku stwierdzenia, że produkt był środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną, właściwy ze względu na miejsce wprowadzania do obrotu państwowy inspektor sanitarny zakazywał w drodze decyzji wprowadzania produktu do obrotu a także orzekał jego przepadku na rzecz Skarbu Państwa i zniszczenie. Odpowiedzialnym za wprowadzanie do obrotu środków zastępczych właściwi Państwowi Inspektorzy Sanitarni wymierzali kary pieniężne w drodze decyzji administracyjnych.

Podstawowe dane dotyczące działań podjętych przez PIS w woj. podkarpackim w stosunku do naruszających ustawowy zakaz wprowadzania do obrotu środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych przedstawiono w tabeli poniżej.

Liczba, kwota	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
L. sklepów	**8**	**2**	**1**	**0**	**0**
L. przeprowadzonych kontroli	**113***	**38***	**1***	**0**	**5**
L. wydanych decyzji I instancja	**288**	**191**	**175**	**68**	**26**
L. wydanych decyzji II instancja	**129**	**69**	**12**	**8**	**2**
L. wydanych postanowień I instancja	**223**	**49**	**32**	**20**	**0**
L. wydanych postanowień II instancja	**55**	**9**	**1**	**1**	**0**
L. zabezpieczonych produktów	**4072**	**1419**	**130**	**93**	**97**
L. pobranych próbek	**248**	**120**	**58**	**0**	**0**
Kwota nałożonych kar w zł	**1 430 000**	**550 000**	**520 000**	**40000**	**40000**

*Liczba kontroli, w wyniku, których stwierdzono obrót substancjami psychoaktywnymi

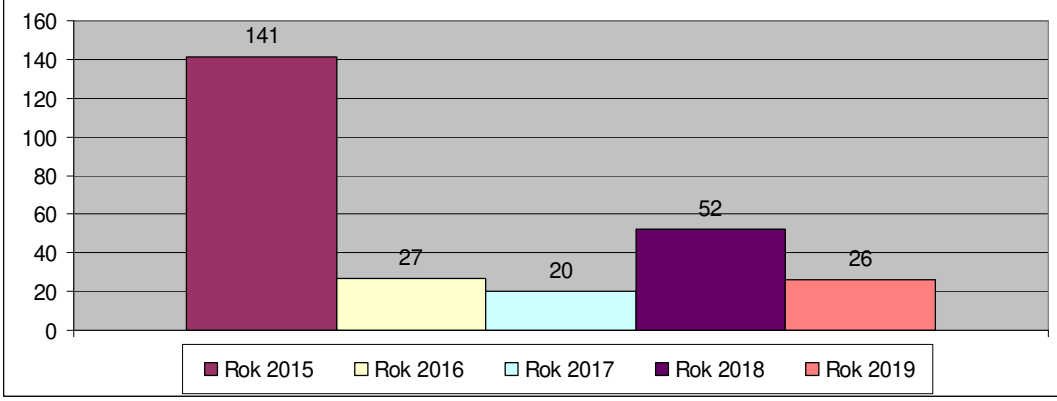
W analizowanym roku zarejestrowano 26 przypadków zgłoszonych zatruć środkami zastępczymi lub nowymi substancjami psychoaktywnymi, co stanowiło spadek o 100% liczby zatruć w stosunku do poprzedzającego roku. Zanotowano również pojedynczy przypadek zgonu spowodowany przy udziale tzw. nowych narkotyków.

Wszystkie zgłoszone przypadki zatruć poprzez bazę SMIOD były przekazywane do Ośrodka Kontroli Zatruć w Warszawie do ostatecznej weryfikacji. Osoby zażywające ryzykownie substancje

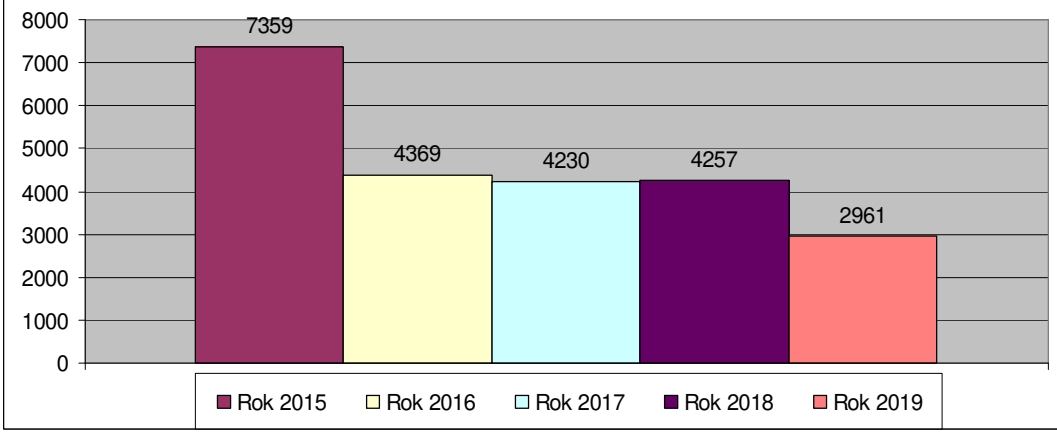
psychoaktywne mieściły się w przedziale wiekowym od 13 do 39 lat. Najliczniejszą grupą wiekową był przedział wiekowy 16 – 18 lat; kolejny to 19 -24 oraz 25 – 29.

Znacząco liczną grupą był również przedział wiekowy 3 -15 lat, niezwykle podatny na trwałe uzależnienia od substancji psychoaktywnych z powodu tak młodego wieku. Najwięcej przypadków zatruć środkami zastępczymi lub nowymi substancjami psychoaktywnymi miało miejsce w kolejności na terenie powiatów dębickiego, mieleckiego i rzeszowskiego.
Liczby przypadków zatruć środkami zastępczymi w latach 2015 – 2019 w województwie podkarpackim i w Polsce przedstawiono kolejno na wykresach zamieszczonych poniżej.

Wykres nr 1. Liczba przypadków zatruć środkami zastępczymi w woj. podkarpackim

Wykres nr 2. Liczba przypadków zatruć środkami zastępczymi w Polsce

Województwo podkarpackie od kilku lat charakteryzuje jeden z najniższych w Polsce współczynników zatruć, w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców.
Na spadek liczby zgłoszonych przypadków w naszym odczuciu złożyła się szeroko realizowana kampania dotyczące profilaktyki nowych narkotyków organizacja licznych szkoleń, konferencji i narad. Równie istotna była kolejna szybka nowelizacja rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu substancji

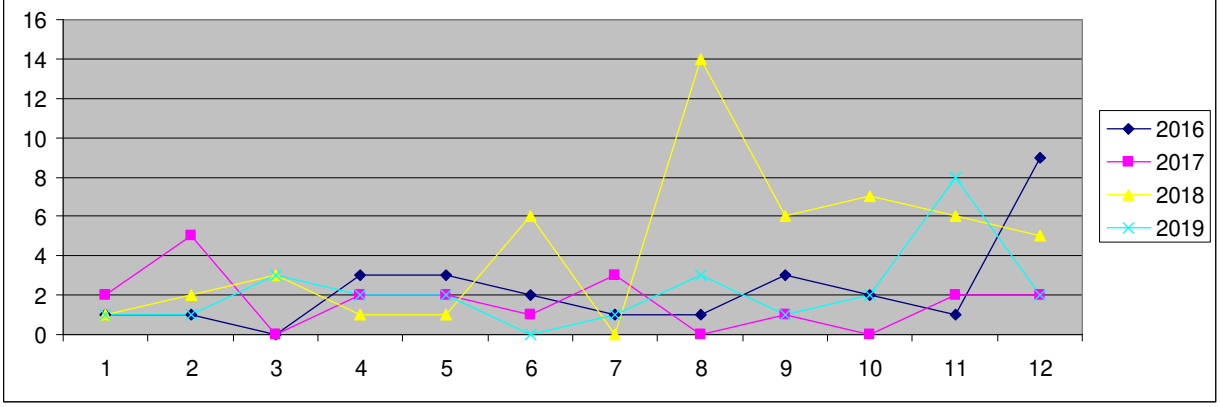
psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych obejmująca procedurą karną zarejestrowane na rynku nowe środki zastępcze.
Wstępnie w 2019 roku w Polsce zarejestrowanych zostało 120 zgonów (162 przypadki w 2018 roku) mogących mieć związek z ostrym zatruciem substancjami psychoaktywnymi, z czego jeden dotyczył województwa podkarpackiego.

W sprawozdanych zgłoszeniach zatruć środkami zastępczymi, NSP w roku 2019 w okresie listopada odnotowano znaczny wzrost liczby przypadków natomiast w pozostałych miesiącach był on na nielicznym poziomie.

Liczbę zatruć środkami zastępczymi, NSP w poszczególnych miesiącach 2016-2019 roku na terenie województwa podkarpackiego przedstawiono w tabeli oraz wykresie zamieszczonych poniżej.

Miesiąc / Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
2016	1	1	0	3	3	2	1	1	3	2	1	9	**27**
2017	2	5	0	2	2	1	3	0	1	0	2	2	**20**
2018	1	2	3	1	1	6	0	14	6	7	6	5	**52**
2019	1	1	3	2	2	0	1	3	1	2	8	2	**26**

Wykres nr 3. Liczba zatruć środkami zastępczymi, NSP w poszczególnych miesiącach 2016-2019 roku na terenie województwa podkarpackiego

W okresie ostatnich kilku lat w dalszym ciągu odnotowywano dynamiczną zmianę na rynkach europejskich dotyczącą nowych narkotyków - tygodniowo pojawiały się 2 substancje. Rynek ten pozostaje najbardziej dynamicznym rynkiem przestępczym, na którym najnowszą tendencją jest rozprzestrzenianie się nowych

narkotyków, często o coraz to ostrzejszej toksyczności.
Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny za Głównym Inspektorem Sanitarny informował o zagrożeniach zdrowia publicznego stwarzanych przez nowe narkotyki ze szczególnym zwróceniem uwagi w ostrzeżeniach na syntetyczne opioidy, których użycie może doprowadzić do zgonu z powodu nagłego zatrzymania oddechu.
W marcu 2019 roku na teren województwa podkarpackiego próbowano wprowadzić przesyłkę zawierającą substancje o nazwie „Flunitrozolam" i „Flualprazolam" będące środkami zastępczymi. Skuteczne działania Mazowieckiego Urzędu Celno – Skarbowego spowodowały jej zatrzymanie i przekazanie według właściwości organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Mając na uwadze globalizacje rynku nowych narkotyków wypada przywołać za doniesieniami Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczącymi wyników badań wskazujących, że substancje psychoaktywne zawarte w„nowych narkotykach" najczęściej należą do następujących grup chemicznych:

- syntetyczne katynony (psychostymulanty o działaniu podobnym do kokainy czy amfetaminy, które mogą powodować zaburzenia układu krążenia oraz halucynacje wzrokowe i słuchowe)
- syntetyczne kannabinoidy (imitują działanie marihuany czy haszyszu i mogą powodować ostre objawy psychotyczne oraz trwałe zmiany w centralnym układzie nerwowym
- syntetyczne opioidy (psychodepresanty silniejsze od heroiny, ich użycie powoduje zwolnienie akcji serca (bradykardia), zaburzenia świadomości i oddychania a w końcu zahamowanie (porażenie) ośrodka oddechowego śmierć
- benzodiazepiny (grupa organicznych związków chemicznych wykazujących działanie uspokajające, przeciwlękowe, nasenne czy przeciwdrgawkowe.

Obejmowały one najczęściej związki chemiczne o zwyczajowych nazwach: 4 CEC, HEX-EN, 5F-ADB, N propylopentedron, N-etylopentylon, NEP, FUB-AMB, 4-CMC, α-PHiP, 4-Cl-α-PVP.
Przy zwalczaniu ustawowego zakazu wytwarzania i wprowadzania do obrotu tzw. nowych narkotyków współpracowano szczególnie z Policją, CBŚ Policji i Służbą Celno - Skarbową prowadząc wymianę informacji oraz działania oświatowo zdrowotne i informacyjno – edukacyjne.
Państwowa Inspekcja Sanitarna wspólnie z wieloma instytucjami prowadziła szerokie działania dotyczące profilaktyki używania nowych narkotyków organizując liczne szkolenia konferencje, narady. Informację o prowadzonej kampanii oświatowo-zdrowotnej opisano w rozdziale poświęconym działalności w zakresie oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia.

Wnioski:

1. Podkarpacie charakteryzuje jeden z najniższych w Polsce współczynników zatruć w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców.Likwidacja sieci sklepów dopalczowych, szybka zmiana przepisów prawa w dużym stopniu zminimalizowała zagrożenia powodowane przez nowe narkotyki jednak w to miejsce wchodzi rozwijająca się ukryta sieć internetowa oferująca sprzedaż nowych narkotyków.

2. Realizowane wieloletnie porozumienie w sprawie współpracy w zakresie zwalczania reklamy, produkcji i obrotu środkami zastępczymi w rozumieniu przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomani a znowelizowane w 2018 roku, tworzy silną koalicję będącą podstawą istotnego ograniczania rynku substancji psychoaktywnych jak i zaistniałych przypadków wystąpienia podejrzeń czy zatruć nowymi narkotykami.

3. Utrzymujący się wysoki wskaźnik liczby zgonów powodowanych przez nowe narkotyki stanowi realne zagrożenie mogące wystąpić na terenie naszego województwa.

